

Śprawny podział

praktyczny przewodnik po podziale majątku

KANCELARIA RADCÓW PRAWNYCH
DAĆKÓW I CHWASTYK
SPÓŁKA PARTNERSKA

SPRAWNY PODZIAŁ
PRAKTYCZNY PRZEWODNIK PO
PODZIALE MAJĄTKU

AUTORZY:

MARTA DAĆKÓW
AGATA PIŃSKA-STRUŚ
KLAUDIA MALIK
DAMIAN WOLSKI
PIOTR NAWROT

REDAKCJA I PROJEKT:

AGNIESZKA KASZUBA

Daćków Chwastyk

Wrocław 2025

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	4
1. Ustroje majątkowe	5
2. Jak i kiedy można ustanowić rozdzielność majątkową	9
3. Rozdzielność z mocą wsteczną	10
4. Podział majątku – spłaty i dopłaty	11
5. Podział majątku w nierównych udziałach	13
6. Przedsiębiorstwo jako składnik majątku wspólnego	15
7. Rozliczenie darowizn	17
8. Kredyt a podział majątku	18
9. Rozliczenie konkubinatu	19
10. Podział majątku na gruncie podatkowym	22
11. Odpowiedzialność podatkowa rozwiedzionego małżonka	24
Zakończenie	26

Wprowadzenie

Rozwód, rozstanie czy po prostu decyzja o wprowadzeniu rozdzielności majątkowej to momenty, które w życiu niosą ze sobą nie tylko emocjonalne wyzwania, ale także trudne pytania natury praktycznej. Co należy do kogo? Jak sprawiedliwie podzielić wspólne dobra? A co z kredytem, darowiznami, czy firmą, którą rozwijaliście razem?

Ten poradnik powstał właśnie z myślą o tych, którzy szukają konkretnych informacji, wskazówek i gotowych odpowiedzi na pytania, jakie przynosi życie. Stworzyliśmy go, opierając się na codziennych sytuacjach i pytaniach, które najczęściej pojawiają się w naszej Kancelarii. Dzięki wieloletnim doświadczeniom wybraliśmy kluczowe zagadnienia, aby w prosty sposób podzielić się nimi z Tobą.

W kolejnych rozdziałach znajdziesz wszystko, co musisz wiedzieć o ustrojach majątkowych, rozdzielności z mocą wsteczną, podziale majątku w nierównych udziałach czy odpowiedzialności podatkowej po rozwodzie. Wyjaśniamy także, jak rozliczyć wspólny kredyt, co zrobić z firmą jako składnikiem majątku oraz jakie znaczenie mają darowizny i podatki w całym procesie.

Zaczynamy – krok po kroku, w kierunku większej jasności i spokoju.

1. Ustroje majątkowe

Polskie prawo rodzinne wyróżnia dwa małżeńskie ustroje majątkowe:

Omówmy po krótkce każdy z ustrojów. Rozwiniemy to też w dalszej części poradnika.

Wspólność ustawowa

Jest najpowszechniejszą formą ustroju majątkowego. Powstaje ona między małżonkami samoistnie, z chwilą zawarcia małżeństwa. Wspólność majątkowa zakłada, że cały majątek, który powstaje lub jest gromadzony i nabywany po ślubie, staje się automatycznie (z mocy prawa) majątkiem wspólnym małżonków.

W Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym znajdziesz przykładowy katalog przedmiotów majątkowych, które należą do majątku wspólnego, tj.:

a) Pobrane wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków, przy czym chodzi tutaj o szerokie rozumienie wynagrodzenia. Mogą to być zatem także nagrody, premie, diety, ryczałty, świadczenia z tytułu czasowej niezdolności do pracy, czy nawet odszkodowanie za niezgodne z prawem rozwiązanie umowy o pracę. Pojęcie działalności zarobkowej obejmuje nie tylko

zatrudnienie, o którym mowa w kodeksie pracy, ale również działalność wykonywaną na podstawie umów cywilnoprawnych (umowa zlecenia, umowa o dzieło);

b) Dochody z majątku wspólnego, jak również majątku osobistego każdego z małżonków – dotyczy to pożytków naturalnych (płody rzeczy, np. owoce, zboże), pożytków cywilnych (dochody na podstawie stosunku prawnego, np. czynsz najmu lub dzierżawy) oraz pożytków praw (dochody z określonego prawa, np. odsetki za zwłokę w zapłacie wierzytelności);

c) Środki zgromadzone na rachunku otwartym lub pracowniczym funduszu emerytalnym każdego z małżonków, kwoty składek zewidencjonowanych na subkoncie prowadzonym przez ZUS.

Małżonkowie mają takie same prawa do całości składników tego majątku, a ich własności nie dzieli się na udziały. Nie ma tu znaczenia, kto bezpośrednio nabywa dany składnik majątku. Wszystko, co nabywają małżonkowie – czy to razem, czy to każdy z nich osobno – wchodzi do wspólności małżeńskiej.

Kodeks rodzinny i opiekuńczy obok majątku wspólnego wyróżnia też majątek osobisty, precyzując w art. 33 przedmioty i prawa, które go stanowią. Lista wskazana w tym przepisie stanowi tzw. katalog zamknięty (to, co nie jest w niej wymienione, jest wspólne).

Do majątku osobistego małżonków należą przykładowo:

- przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił;
- przedmioty majątkowe służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednego z małżonków;
- prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy.

W uproszczeniu można wskazać, że majątek osobisty to rzeczy i prawa, które zostały nabyte przez małżonków przed zawarciem małżeństwa oraz przedmioty majątkowe i wierzytelności ujęte w art. 33 k.r.o.

Umowne ustroje majątkowe

Małżonkowie poprzez umowę majątkową zawartą w formie aktu notarialnego mogą rozszerzyć lub ograniczyć wspólność ustawową, ustanowić rozdzielność majątkową lub rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków.

Taka umowa może zostać zawarta przed ślubem. Co więcej, umowę

można zmienić albo rozwiązać. Rozwiązanie umowy majątkowej skutkuje zasadniczo powstaniem wspólności ustawowej, chyba że strony umowy postanowią inaczej.

A| Umowna wspólność majątkowa

Jak już wspomniano, umowę można wspólność majątkową także rozszerzyć. Jednak w tym zakresie przewidziano pewne ograniczenia, ponieważ wykluczone jest objęcie wspólnością majątkową:

- 1)** przedmiotów majątkowych, które przypadną małżonkowi z tytułu dziedziczenia, zapisu lub darowizny;
- 2)** praw majątkowych, które wynikają ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom;
- 3)** praw niezbywalnych, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie;
- 4)** wierzytelności z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia, o ile nie wchodzą one do wspólności ustawowej, jak również wierzytelnościach z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę;
- 5)** niewymagalnych jeszcze wierzytelności o wynagrodzenie za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej każdego z małżonków.

Zauważ, że ustawodawca wymienia w tym miejscu niektóre przedmioty i prawa, które z mocy prawa wchodzą w zakres majątku osobistego małżonków.

B| Rozdzielność majątkowa

Rozdzielność majątkowa jest potocznie zwana „intercyzą”. Polega na zachowaniu przez każdego z małżonków majątku nabytego przed zawarciem umowy, jak i majątku nabytego później. W takiej sytuacji każdy z małżonków zarządza samodzielnie swoim majątkiem.

Szerzej na ten temat – zob. pkt 2 i 3

C| Kolejnym przykładem umownego małżeńskiego ustroju majątkowego jest rozdzielność majątkowa z wyrównaniem dorobków. Umowa ta jest odmianą rozdzielności majątkowej i polega na tym, że w trakcie trwania małżeństwa pomiędzy małżonkami nie istnieje wspólność majątkowa, a jedynie poszczególne majątki osobiste męża i żony. Jednakże w momencie ustania tego ustroju (na skutek rozwodu, separacji lub rozwiązania umowy o rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków) następuje przeliczenie i wyrównanie dorobków.

Dorobkiem każdego z małżonków jest wzrost wartości jego majątku po zawarciu umowy.

Dorobki każdego z małżonków podlegają obliczeniu. Jednak przy obliczaniu dorobków pomija się:

- 1)** Przedmioty majątkowe nabyte przed zawarciem umowy majątkowej;
- 2)** Przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę;
- 3)** Prawa niezbywalne;
- 4)** Przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę;
- 5)** Wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej jednego z małżonków;
- 6)** Prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy;
- 7)** Przedmioty nabyte za środki z tytułu praw i przedmiotów wyżej wymienionych.

Do dorobków dolicza się wartość:

- darowizn dokonanych przez jednego z małżonków, z wyłączeniem darowizn na rzecz wspólnych zstępnych małżonków oraz drobnych zwyczajowo przyjętych darowizn na rzecz innych osób;
- usług świadczonych osobiście przez jednego z małżonków na rzecz majątku drugiego małżonka;
- nakładów i wydatków na majątek jednego małżonka z majątku drugiego małżonka.

Dorobek oblicza się według stanu majątku z chwili ustania rozdzielności majątkowej, natomiast według cen z chwili rozliczenia.

Po obliczeniu dorobków, przy wystąpieniu dysproporcji w ich wartości, małżonek, którego dorobek jest mniejszy niż dorobek drugiego małżonka, może żądać wyrównania dorobków przez zapłatę lub przeniesienie prawa. Przy tym należy pamiętać, że z ważnych powodów każdy z małżonków może żądać zmniejszenia obowiązku wyrównania dorobków.

2. Jak i kiedy można ustanowić rozdzielność majątkową

Cechą majątku wspólnego małżonków jest to, że nie można go podzielić w trakcie trwania ustroju małżeńskiej wspólności majątkowej. Małżonkowie nie mogą zatem umówić się skutecznie wobec innych osób, że poszczególne składniki majątku należeć będą do jednego z małżonków, nie mogą też ustalić udziałów w tej szczególnej formie wspólności. Muszą najpierw znieść ustrój małżeńskiej wspólności ustawowej.

Ustanowienie rozdzielności majątkowej służy przede wszystkim rozdzieleniu relacji uczuciowych od majątkowych. Niejednokrotnie jest to zalecane rozwiązanie, jeżeli małżonkowie (bądź jeden z małżonków) prowadzą działalność zarobkową, która jest związana ze znacznym ryzykiem finansowym. Rozdzielność majątkowa może również zostać ustanowiona w interesie dzieci pochodzących z poprzedniego związku małżonka z inną osobą.

Zniesienie małżeńskiej wspólności ustawowej może nastąpić:

1. przez zawarcie umowy;
2. na drodze sądowej.

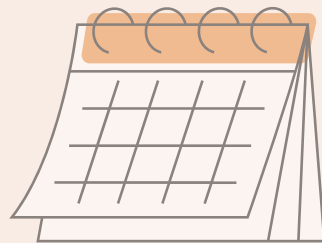
W sytuacji, kiedy tylko jedno z małżonków chce w trakcie trwania małżeństwa wprowadzenia rozdzielności majątkowej, to koniecznym będzie wniesienie pozwu do sądu. Istotne jest, że aby móc domagać się orzeczenia rozdzielności majątkowej między stronami, to sąd w trakcie postępowania musi ustalić zaistnienie tzw. „ważnych powodów”, do których zalicza się np. marnotrawienie czy trwonienie wspólnego majątku przez jednego z małżonków.

Przykłady takich „**ważnych powodów**” obejmują:

- trwonienie przez jednego z małżonków dorobku;
- rażąco nieodpowiedzialne zachowanie jednego z małżonków, narażające dobro rodziny;
- lekkomyślnie zaciąganie długów bez porozumienia z małżonkiem;
- trwonienie majątku (np. w związku z pijaństwem, uzależnienie od hazardu);
- nieprzyczynianie się do powiększenia majątku wspólnego przez uchylanie się od pracy
- uporczywe niewykonywanie obowiązku współdziałania w zarządzie majątkiem;
- niedopuszczanie drugiego współmałżonka do korzystania z majątku wspólnego.

Pamiętaj, że rozdzielność majątkowa z mocy orzeczenia sądowego powstaje także wskutek: wyroku rozwodowego, orzeczenia separacji, wydania postanowienia o ubezwłasnowolnieniu jednego z małżonków oraz ogłoszeniu upadłości jednego z małżonków.

3. Rozdzielność z mocą wsteczną

Sąd ustanawiając rozdzielność między małżonkami, może w wyroku wskazać datę wcześniejszą niż wyrokowanie. Jest to jednak sytuacja wyjątkowa, uzależniona od spełniania przesłanki ustawowej ocenianej na tle konkretnej sprawy.

Warto zaznaczyć, że nie ma możliwości ustanowienia rozdzielności majątkowej z datą wsteczną w formie aktu notarialnego u notariusza. Sprawami o ustanowienie rozdzielności majątkowej zajmują się sądy rejonowe, bez względu na wartość przedmiotu sporu.

Charakter wyroku orzekającego rozdzielność

Wyrok uwzględniający powództwo w przedmiocie ustanowienia przez sąd rozdzielności majątkowej tworzy nowy stan i kształtuje sytuację prawną stron na przyszłość. Jednak może także mieć moc wsteczną, regulując stosunki majątkowe współmałżonków w okresie wcześniejszym (co będzie mieć znaczenie dla dokonania podziału majątku).

Przesłanka „wyjątkowych wypadków”

Zgodnie z art. 52 § 2 k.r.o., sąd może w wyjątkowych wypadkach orzec rozdzielność majątkową z datą wsteczną. Ważne powody orzeczenia rozdzielności muszą wówczas występować już w przeszłości i jest to kluczowy element w takim postępowaniu. Mają one charakter natury majątkowej lub polegają na wytworzeniu sytuacji, w której wykonywanie zarządu przez każdego z małżonków nad wspólnym majątkiem jest niemożliwe lub znacznie utrudnione.

Co oznacza „z mocą wsteczną”?

Zasadą jest, że rozdzielność majątkowa między małżonkami zostanie ustawiona najwcześniej z dniem wniesienia powództwa. Jednak w wyjątkowych sytuacjach może być ustanowiona nawet z datą wcześniejszą. Dla ustalenia tej daty przez Sąd konieczne jest skrupulatne badania czasu zaistnienia istotnych okoliczności w korelacji z klauzulą ważnych powodów.

Warto wskazać, że dopuszcza się wydanie wyroku znoszącego małżeńską wspólność majątkową z mocą wsteczną nawet po prawomocnym rozwiązaniu małżeństwa przez rozwód, ale tylko w sytuacji, gdy powództwo zostało wytoczone przed datą prawomocnego wyroku rozwodowego.

4. Podział majątku – spłaty i dopłaty

Przejdźmy do kwestii podziału majątku (możliwego dopiero po zaistnieniu rozdzielności), musimy pamiętać, że może on nastąpić na dwa sposoby:

1. poprzez zawarcie umowy w formie aktu notarialnego;
2. poprzez uzyskanie prawomocnego postanowienia właściwego sądu w sprawie podziału majątku wspólnego.

Każdorazowo kluczowe jest określenie składników majątku wspólnego i ich wartości. Podstawą rozliczenia małżonków przy podziale majątku jest ustalenie wartości całego majątku, by następnie przydzielić im poszczególne składniki, a dalej wyrównać ich wartość – poprzez spłaty albo dopłaty.

Kiedy dopłata, a kiedy spłata?

Kiedy jeden z małżonków otrzymał cały majątek wspólny, będzie zobowiązany do spłaty drugiego małżonka. **Spłata** odnosi się do sytuacji, w której jeden z małżonków przejmuje na własność majątek wspólny, a drugi małżonek otrzymuje od niego odpowiednią sumę pieniężną, by wyrównać wartość majątku.

Z kolei w sytuacji, gdy małżonek dostał składniki o wyższej wartości niż druga strona, pojawi się obowiązek dopłacenia mu dla wyrównania ich wartości. **Dopłata** ma miejsce, gdy jeden z małżonków otrzymuje majątek o wyższej wartości i jest zobowiązany do przekazania drugiemu małżonkowi dodatkowej kwoty, aby zrównoważyć ten nierówny podział.

Zasadniczo spłaty i dopłaty są świadczeniami pieniężnymi, ponieważ tylko na zgodny wniosek osób uprawnionych i zobowiązanych mogą mieć postać inną niż pieniężna. Sąd zasądza spłaty i dopłaty z urzędu, jednak w praktyce istotna jest tu inicjatywa stron, szczególnie co do ich wartości.

Ustalenie wysokości spłat i dopłat

Ustalenie wysokości spłat i dopłat jest zależne od wartości składników majątku wspólnego. Oczywiście, najłatwiej jest, gdy małżonkowie uzgodnią pomiędzy sobą ich wartość. Jednak najczęściej ciężko o porozumienie. Wtedy konieczne jest powołanie przez sąd biegłego rzeczoznawcy na koszt małżonków.

Dla sądu kluczowe znaczenie ma opinia biegłego sądowego. Czasami jednak strony przedstawiają opinie prywatnych rzeczoznawców. Z jednej strony może przyczynić się to do przyspieszenia postępowania, przede wszystkim dlatego, że prywatny biegły działa szybciej i z reguły też jest

tańszy. Jednak z drugiej strony, taka opinia nie jest wiążąca dla sądu, który i tak zobligowany będzie do zlecenia opinii biegłemu sądowemu.

Rozłożenie na raty

Określając sposób zapłaty, sąd powinien dążyć do sprawiedliwego wyważenia sprzecznych interesów byłych małżonków, mając na względzie także ich sytuację rodzinną i majątkową. Wydając postanowienie kończące postępowanie, z urzędu oznacza termin zapłaty oraz określa, czy ma to nas (jednorazowo lub w ratach).

Raty nie mogą być płatne dłużej niż przez 10 lat od daty uprawomocnienia się postanowienia. Sąd z urzędu orzeka o odsetkach za opóźnienie od spłat i dopłat (art. 212 § 3 zdanie pierwsze w zw. z art. 481 k.c.).

5. Podział majątku w nierównych udziałach

Jak już wyjaśniono powyżej, zasadą jest istnienie między małżonkami ustawowego ustroju wspólności majątkowej. Oznacza to, że z chwilą zawarcia małżeństwa majątek nabywany przez małżonków staje się ich wspólną własnością (współwłasność łączna). Z kolei po ustaniu wspólności majątkowej przedmioty objęte wspólnością majątkową stają się współwłasnością w częściach ułamkowych i co do zasady są równe (tj. 50/50).

Istnieje jednak możliwość odstąpienia od zasady równości udziałów małżonków (art. 43 k.r.o.). Określenie nierównych udziałów ma charakter wyjątkowy i uzależniony jest od spełnienia poszczególnych przesłanek.

Sposób ustanowienia nierównych udziałów i przesłanki

Określenie nierównych udziałów wymaga orzeczenia sądu. Takie ustalenie sądu odnosi się do całego majątku wspólnego. Żądanie ustalania nierównych udziałów w majątku wspólnym może zostać zgłoszone:

- 1)** w toku postępowania o podział majątku wspólnego małżonków;
- 2)** w oddzielnym powództwie.

Pamiętaj, że nie może być dochodzone już po dokonaniu podziału majątku wspólnego.

Kluczowe w takim procesie jest wykazanie dwóch przesłanek:

- 1)** znacząca dysproporcja w przyczynieniu się do powstania majątku wspólnego – gdy jeden z małżonków w sposób istotny i nieproporcjonalny wniósł mniej do powiększenia majątku wspólnego;
- 2)** ważne powody – muszą istnieć szczególne okoliczności, które uzasadniają żądanie podziału majątku w nierównych udziałach.

Obie przesłanki muszą być spełnione łącznie, a zatem wystąpienie jednej z nich nie pozwala na stwierdzenie nierównych udziałów w majątku wspólnym.

Czym są „ważne powody” na tle sprawy o podział majątku?

Na podstawie orzecznictwa można wywnioskować, że ważny powód to taki, który może zostać uznany za słuszną i racjonalną podstawę do nierównego ustalenia wielkości udziałów. Zwraca się uwagę na to, że ważne powody należy oceniać w kontekście norm moralnych, które powodują, że w danym stanie faktycznym uznanie równych udziałów małżonków w majątku wspólnym byłoby sprzeczne z zasadami życia społecznego.

Przykładowo, w orzecznictwie i literaturze wskazuje się w tej kwestii na:

- rażące naruszenie obowiązków rodzinnych,
- trwonienie majątku,
- długotrwała separacja faktyczna,
- przestępstwa na szkodę rodziny.

Jak rozumieć przesłankę „różnego stopnia przyczynienia się małżonków do powstania majątku wspólnego”?

Drugą przesłanką ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym jest **stopień przyczynienia się do powstania majątku wspólnego**. Bierze się tutaj pod uwagę nie tylko działanie małżonków prowadzące do powiększenia majątku wspólnego, ale także całokształt ich starań w zakresie ciążących obowiązków małżeńskich wobec założonej rodziny.

Sądy wielokrotnie wypowiadały się już, w jaki sposób interpretować tę przesłankę. Znaczenie ma przede wszystkim działanie prowadzące do powiększenia majątku wspólnego i całokształt starań w zakresie ciążących na małżonkach obowiązków. Co więcej, z samego przepisu wynika, że przy określeniu tej przesłanki należy brać pod uwagę także nakład osobistej pracy przy wychowaniu dzieci i we wspólnym gospodarstwie domowym.

Nierówne udziały a określenie winy w wyroku rozwodowym

Co ważne, kwestią odrębną jest sprawa rozwodowa od podziału majątku. Jeśli w wyroku rozwodowym orzeczono o wyłącznej winie jednego z małżonków, nie przesądza to o tym, aby nie przysługiwał należny mu udział. Taki małżonek może złożyć żądanie ustalenia nierównych udziałów, które nie może być automatycznie oddalane.

6. Przedsiębiorstwo jako składnik majątku wspólnego

W skład majątku małżonków często oprócz nieruchomości czy środków finansowych wchodzi przedsiębiorstwo. Wtedy rodzi się pytanie, czy założona przez nas działalność należy do majątku osobistego, czy majątku wspólnego małżonków. Kluczowe znaczenie ma tutaj **moment utworzenia przedsiębiorstwa**, jak i **pochozenie środków na jego utworzenie**.

Przedsiębiorstwo utworzone przed zawarciem małżeństwa

Pamiętajmy, że pojęcie przedsiębiorstwa obejmuje całość składników, które są zorganizowane do prowadzenia działalności. W konsekwencji nabywane przedmioty w ramach przedsiębiorstwa wchodzi w jego skład. Należy więc rozpatrywać przynależność przedsiębiorstwa jako całości do majątków małżonków, a nie przynależność poszczególnych składników przedsiębiorstwa do jednego z majątków małżeńskich.

Przedsiębiorstwo utworzone przed zawarciem małżeństwa (powstaniem wspólności majątkowej) i rozwijane po powstaniu wspólności majątkowej małżeńskiej wchodzi w skład majątku osobistego małżonka, który je założył.

Jednak do majątku wspólnego wchodzi dochody uzyskiwane z majątku osobistego. Oznacza to, że przykładowo, jeśli małżonek prowadził działalność gospodarczą przed datą zawarcia związku małżeńskiego, to po zawarciu małżeństwa co do zasady dochody uzyskane z takiej działalności wejdą do majątku wspólnego.

Gdy działalność gospodarcza jednego z małżonków była dofinansowywana ze wspólnych środków, składniki majątku nabyte w ten sposób mogą podlegać podziałowi. W praktyce oznacza to, że przy podziale majątku przedsiębiorstwa należy rozdzielić składniki na:

1. majątek zakupiony z majątku wspólnego – podlega podziałowi.
2. majątek nabyty z majątku osobistego przedsiębiorcy – nie podlegają podziałowi.

Przedsiębiorstwo utworzone po zawarciu małżeństwa

Z kolei, jeżeli przedsiębiorstwo zostało utworzone po powstaniu wspólności majątkowej, to co do zasady wchodzi ono w skład majątku wspólnego, więc podlega podziałowi w postępowaniu o podział majątku. Jednak istnieją wyjątki. Przykładowo istotne jest, skąd pochodziły środki na finansowanie przedsiębiorstwa, ponieważ może okazać się, że wkład pochodził wyłącznie z majątku osobistego (tzw. surogacja).

Pamiętaj, że dopiero przy podziale majątku po rozwodzie składniki majątku przedsiębiorstwa są dzielone między byłych małżonków. Do tego czasu małżonek, na którego jest zarejestrowana działalność, może swobodnie dysponować tym majątkiem.

Sposób wyceny

Dokonując podziału majątku, ustalając składniki majątku wspólnego, sądy biorą pod uwagę:

- skład według chwili ustania wspólności majątkowej;
- wartość według stanu majątku oraz cen w chwili dokonywania podziału.

W praktyce oznacza to, że przedmiotem podziału jest majątek istniejący w stanie aktualnym na chwilę podziału, a wartość tego majątku wyznacza zakres i podstawę rozliczeń. Punktem wyjścia jest jednak to, czy dany składnik wchodził do majątku wspólnego chwili ustania wspólności.

Osobiste starania małżonka

Nie bez znaczenia jest to, który małżonek był zaangażowany w prowadzenie działalności. Można sobie przecież wyobrazić, że działalność została założona po zawarciu małżeństwa, jednak tylko jeden małżonek czynił starania związane z jego rozwojem.

W orzecznictwie odróżnia się „pożytki z przedsiębiorstwa” od „dochodu uzyskiwanego przez współwłaściciela przedsiębiorstwa dzięki jego osobistej pracy”. Przykładowo, Sąd Najwyższy w postanowieniu z 16.12.2011 r., V CSK 28/11, wskazał, że przy rozliczaniu pożytków i innych przychodów ze wspólnego majątku, sąd **uwzględnia rzeczywistą, rynkową zdolność kreowania przez ten majątek pożytków naturalnych** i cywilnych (przykładowo, możliwy do uzyskania czynsz najmu, dzierżawy tego majątku lub jego poszczególnych składników). Czymś innym jest dochód uzyskiwany przez małżonka uzyskany dzięki jego osobistej pracy. On nie podlega podziałowi i należy jest małżonkowi, który rozwijał przedsiębiorstwo.

Okres między ustaniem wspólności majątkowej a podziałem majątku

Na końcu można dodać, że wszelkie zmiany stanu składników, jakie zaszły między rozwodem (podpisaniem intercyzy) a chwilą podziału, związane z ich zużyciem, wzrostem lub spadkiem wartości w związku z dokonanymi nakładami, lub sytuacją rynkową, mogą być rozliczane i odpowiednio wyrównywane w postaci spłat lub dopłat.

Pamiętaj, że rozliczenie zysku uzyskanego z przedsiębiorstwa po ustaniu wspólności do chwili podziału (z którego był finansowany późniejszy rozwój przedsiębiorstwa), **nie może doprowadzić do uzyskania przez współwłaściciela podwójnej korzyści**. Wyjaśniając, szacując wartość przedsiębiorstwa i należny zysk, należy uwzględnić:

- albo korzyść z tytułu wzrostu wartości przedsiębiorstwa (związane z nabyciem nowych składników);
- albo z tytułu udziału w zysku przedsiębiorstwa służącego do powiększenia wartości tego przedsiębiorstwa.

7. Rozliczenie darowizn

Darowizny otrzymane w trakcie trwania małżeństwa rodzą wiele wątpliwości – zarówno te, które małżonkowie otrzymali od osoby trzeciej, jak i te, które czynione są przez małżonków na rzecz takiej osoby.

Zasada – majątek osobisty

Zgodnie z przepisami Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (art. 33 k.r.o.), darowizny dokonane na rzecz jednego z małżonków stanowią majątek osobisty tego małżonka, chyba że darczyńca postanowił inaczej.

Przyjmuje się zatem, że przedmioty majątkowe nabyte przez każdego z małżonków w ramach darowizny należą do jego majątku osobistego. Takie domniemanie przyjmuje się też, gdy darczyńca nie dał żadnych wskazówek co do tego, na jaki majątek – wspólny czy osobisty – poczynił darowiznę.

Darowizna do majątku wspólnego

Z kolei w sytuacji, gdy darczyńca wprost wskazał, że daruje coś do majątku wspólnego małżonków, albo co prawda nie zastrzegł tego wprost, ale wniosek taki wyprowadzić można z okoliczności sprawy, darowany przedmiot wchodzi do majątku wspólnego małżonków.

Umowa darowizny może zostać zawarta z obojgiem małżonków, co czyni sytuację jasną, ponieważ przedmiot darowizny wejdzie do majątku wspólnego. Darowizna może być jednak zawarta tylko z jednym z małżonków, ale i tak jej przedmiot wejdzie do majątku wspólnego – tj. w razie wyraźnego lub dorozumianego zastrzeżenia takiego skutku przez darczyńcę (przy czym nie jest do tego wymagane przyjęcie darowizny przez drugiego z małżonków). Jeśli sytuacja nie jest oczywista, to sąd będzie musiał rozstrzygać, do jakiego majątku będzie należała darowizna.

Przeznaczenie darowizny na majątek wspólny

Należy także odróżnić sytuację, w której darowizna stanowiąca majątek osobisty jednego małżonka zostaje przeznaczona na potrzeby wspólne rodziny. Wtedy nie dojdzie do przejścia tej darowizny do majątku wspólnego, ponieważ należy tutaj zastosować reguły dotyczące rozliczenia nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny.

8. Kredyt a podział majątku

Możliwość uwzględnienia przez sąd kredytu przy podziale majątku

Istotnym zagadnieniem w kontekście podziału majątku jest kwestia zaciągniętego przez małżonków w trakcie trwania małżeństwa kredytu. Należy pamiętać, że sąd dokonuje podziału wyłącznie aktywów wchodzących w skład majątku wspólnego małżonków. Z tego tytułu, kredyt pozostaje co do zasady poza obszarem zainteresowania sądu rozstrzygającego o podziale majątku wspólnego małżonków.

Przykład

Prawa i obowiązki z tytułu zawartej z bankiem umowy kredytu zostały za zgodą banku przeniesione tylko na jednego małżonka. W takiej sytuacji kredyt zostanie uwzględniony przy ustalaniu wartości nieruchomości – a więc jej wartość zostanie odpowiednio obniżona.

Roszczenie regresowe małżonka po spłacie kredytu hipotecznego

Spłata w całości bądź w części kredytu zaciągniętego wspólnie przez jednego z małżonków tworzy roszczenie do drugiego małżonka o zwrot przeznaczonych na ten cel środków w częściach równych (regres).

W postępowaniu o podział majątku wspólnego sąd rozstrzyga o wzajemnych roszczeniach małżonków, również z tytułu spłaconych długów w czasie od chwili ustania wspólności ustawowej do chwili podziału majątku wspólnego.

Sposoby małżonków na rozwiązanie problemu z kredytem

Najprostszym sposobem jest tzw. „przepisanie” kredytu za zgodą banku oraz obojga na małżonków na małżonka, któremu jednocześnie przyznana została nieruchomość obciążoną kredytem hipotecznym. Należy jednak pamiętać, że nie zawsze będzie to możliwe – bank może nie wyrazić zgody na przejście praw i obowiązków związanych z umową kredytu, jeżeli sytuacja finansowa danego małżonka nie gwarantuje, w ocenie banku, że małżonek będzie w stanie spłacać kredyt samodzielnie.

Jeżeli w ocenie banku żaden z małżonków nie ma zdolności do samodzielnego spłacania kredytu, wówczas możliwa jest cesja umowy kredytu na inną osobę, np. rodzica, jeżeli oczywiście spełnia on wymagania stawiane przez bank.

Kolejną opcją jest również sprzedaż nieruchomości obciążonej kredytem hipotecznym i spłacenie kredytu. Ważne jest przy tym jednak, aby kwota uzyskania ze sprzedaży pokryła wszystkie zobowiązania kredytowe.

Zaciągnięcie kredytu hipotecznego przed zawarciem małżeństwa

Zawarcie umowy kredytu przez jednego z małżonków przed ślubem oznacza, że zobowiązanie z tego tytułu nie wchodzi do podziału majątku wspólnego małżonków. Do wspólnego majątku nie wejdzie również w takiej sytuacji mieszkanie kupione wcześniej przez małżonka.

9. Rozliczenie konkubinatu

Rozliczenie majątkowe w konkubinacie to zagadnienie budzące wiele pytań. Tematyka wywołuje liczne kontrowersje w wielu przestrzeniach.

Aktualnie toczą się prace nad projektem ustawy o związkach partnerskich, które są odpowiedzią na wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 12 grudnia 2023 r. w sprawie Przybyszewska i Inni przeciwko Polsce (nr 11454/17). W przypadku przyjęcia przepisów w proponowanym brzmieniu rejestracja związku partnerskiego automatycznie wprowadzi rozdzielną własność majątkową między partnerami. Oznacza to, że każda osoba zachowa pełną własność zarówno majątku posiadanego przed zarejestrowaniem związku, jak i tego, który zgromadzi w trakcie trwania konkubinatu. W ramach planowanych rozwiązań osoby w rejestrowanym związku partnerskim mogłyby mieć możliwość ustanowienia wspólności majątkowej poprzez zawarcie odpowiedniej umowy w formie aktu notarialnego. Taka umowa, określana jako majątkowa umowa partnerska, mogłaby obejmować wskazane w niej składniki majątku, które strony uznałyby za wspólną własność. Ustalenia te mogłyby być dokonywane zarówno przed formalnym zarejestrowaniem związku partnerskiego, jak i po jego ustanowieniu. W projekcie przewiduje się również możliwość wprowadzenia mechanizmu wyrównania dorobków między partnerami po zakończeniu związku. Osoba, której dorobek byłby mniejszy, mogłaby domagać się rekompensaty w formie zapłaty określonej kwoty lub przeniesienia praw do konkretnych składników majątku. Rozwiązanie to miałoby na celu zapewnienie równości i sprawiedliwości w przypadku rozwiązania związku partnerskiego. Co ważne, po uchwaleniu ustawy rejestrowane związki partnerskie będą dostępne dla wszystkich par, niezależnie od tego, czy są to pary tej samej płci, czy różnej płci.

Poniżej przybliżamy aktualne aspekty prawne związane z rozliczeniem majątku po ustaniu konkubinatu oraz podpowiadamy, jakie kroki warto podjąć, aby zadbać o swoje interesy.

Jak prawo podchodzi do konkubinatu?

Konkubinatu, czyli związku nieformalnego, nie jest regulowany polskimi przepisami w taki sposób jak małżeństwo. Z tej przyczyny sądy przyjmują, że przepisy dotyczące wspólności majątkowej małżonków nie mogą być stosowane wobec konkubentów. Oznacza to, że nie ma automatycznego założenia o wspólnym majątku stron.

Podstawy prawne rozliczeń

1| **Bezpodstawne wzbogacenie** (art. 405 i nast. k.c.)

Najczęściej stosowaną podstawą prawną w rozliczeniach majątkowych konkubentów jest instytucja bezpodstawnego wzbogacenia.

Zastosowanie tej podstawy ma miejsce, gdy jedna strona uzyskała korzyść majątkową kosztem drugiej i nie ma innej podstawy prawnej regulującej takie przesunięcia majątkowe. Przykładem może być sytuacja, gdy jedna strona pokrywała koszty remontu nieruchomości należącej do drugiej, zakładając wspólne korzystanie z tej nieruchomości.

2| Zniesienie współwłasności (art. 210 k.c.)

W przypadku wspólnie nabytych składników majątkowych, takich jak nieruchomości, stosuje się przepisy o zniesieniu współwłasności. Sąd dzieli majątek według udziałów każdej ze stron, co jest stosunkowo prostym rozwiązaniem w porównaniu z innymi przypadkami.

3| Nakłady na cudzą rzecz (art. 224-231 k.c.)

Jeżeli jeden z partnerów dokonał nakładów na rzecz należącą do drugiego, rozliczenie może odbywać się na podstawie przepisów dotyczących nakłady na cudzą rzecz. W takim przypadku kluczowe jest ustalenie, czy nakłady zwiększyły wartość rzeczy oraz jakie korzyści z tego wynikły dla właściciela rzeczy. Przykładowo, wzniesienie budynku na gruncie należącym do jednego z partnerów może być rozliczone jako nakład na cudzą nieruchomość.

4| Umowy

W wielu przypadkach rozliczenia majątkowe mogą wynikać z porozumień między partnerami. Przykładowo, jeśli strony umówiły się na wspólną budowę domu, takie ustalenia mogą być podstawą do żądania zwrotu poniesionych kosztów, o ile zostały one zrealizowane.

Problemy w praktyce

- *Brak formalnej dokumentacji*

Najczęstszym problemem jest brak dowodów na poniesione nakłady. W takich przypadkach sądy opierają się na zeznaniach świadków i innych dowodach pośrednich, co może być trudne i czasochłonne.

- *Wspólne zobowiązania*

W sytuacjach, gdy konkubenci wspólnie zaciągnęli zobowiązania, na przykład kredyt hipoteczny, konieczne jest ustalenie, kto odpowiada za spłatę długu po ustaniu konkubinatu i w jakim zakresie każdy z partnerów przyczynił się do ich spłaty.

- *Wspólny portfel*

Zdarza się, że konkubenci prowadzą tzw. wspólny portfel. W takich przypadkach wzajemne świadczenia mogą być traktowane jako spełnione w ramach wspólnego gospodarstwa domowego, co wyklucza ich późniejsze rozliczanie.

- *Nieodpłatna praca*

Problematyczne może okazać się rozliczenie nieodpłatnej pracy, tzn. sytuacji, w których jeden z partnerów wykonuje nieodpłatnie prace na rzecz drugiego (na przykład remonty). W takich przypadkach wartość pracy może być podstawą do roszczeń, jednak wymaga to precyzyjnego oszacowania wartości tych świadczeń i udowodnienia ich zakresu.

- *Rozliczenia par*

Rozliczenia majątkowe w związkach jedнопłciowych opierają się na tych samych zasadach co w relacjach heteroseksualnych.

Praktyczne wskazówki

- ✓ **Dokumentuj wydatki.** Warto prowadzić szczegółowy rejestr wszelkich wydatków i nakładów związanych z majątkiem wspólnym lub należącym do drugiej osoby.
- ✓ **Zawrzyj umowę.** Jeśli planujesz wspólne inwestycje, rozważ zawarcie umowy, która określi prawa i obowiązki każdej ze stron.
- ✓ **Konsultuj się z prawnikiem.** Fachowa pomoc może pomóc w wyborze odpowiedniej strategii i przygotowaniu się do ewentualnego sporu sądowego.

Rozliczenie majątkowe w konkubinacie wymaga znajomości prawa i odpowiedniego przygotowania. Każda sytuacja jest inna, dlatego kluczowe jest indywidualne podejście i świadome zarządzanie swoimi interesami. W razie wątpliwości warto skorzystać z pomocy specjalisty, który pomoże w zabezpieczeniu Twoich praw.

10. Podział majątku na gruncie podatkowym

Jak wskazano wyżej, rozwód w przypadku gdy małżonkowie nie zdecydowali się na rozdzielność majątkową, wiąże się z koniecznością podziału wspólnego majątku, co może mieć również konsekwencje podatkowe.

PIT

W praktyce podział majątku wspólnego pomiędzy małżonków nie powoduje obowiązku zapłaty podatku dochodowego. Dotyczy to też sytuacji, gdy podział jest nierówny lub gdy cały majątek przechodzi na jednego z małżonków. Nie ma znaczenia, czy w ramach podziału majątku małżonek otrzymuje pieniądze, rzeczy (np. nieruchomości) czy prawa majątkowe (np. znak towarowy).

Podatek od spadków i darowizn

Odrębnym zdarzeniem powodującym powstanie przychodu podatkowego jest jednak sprzedaż składników majątkowych otrzymanych w związku z podziałem majątku wspólnego. Od 2019 r. obowiązują korzystne dla podatników przepisy, zgodnie z którymi 5-letni (dla nieruchomości) lub 6-miesięczny (dla pozostałych rzeczy) termin, po którego upływie nie powstaje obowiązek podatkowy w związku ze sprzedażą rzeczy objętych wcześniej współwłasnością małżeńską, liczy się od momentu nabycia składnika do wspólnego majątku, a nie od daty podziału. Pomimo tego, że w praktyce podział majątku powoduje zniesienie współwłasności małżeńskiej i powstanie odrębnej własności poszczególnych małżonków (lub współwłasności w częściach równych), to przyjmuje się, że jako odrębna instytucja prawa rodzinnego nie podlega również opodatkowaniu podatkiem od spadków i darowizn. Wynika to z tego, że podział majątku nie został wprost wskazany w art. 1 – 1a ustawy o podatku od spadków i darowizn jako zdarzenie, z którym należy łączyć powstanie obowiązku w tym podatku.

Podatek od czynności cywilnoprawnych (PCC)

Podobnie jak w przypadku podatku od spadków i darowizn, także w przypadku podatku od czynności cywilnoprawnych podlegają opodatkowaniu tylko czynności wprost wskazane w przepisach ustawy o podatku od czynności cywilnoprawnych. W art. 1 tej ustawy podział majątku wynikający ze zniesienia współwłasności małżeńskiej nie został wskazany jako czynność podlegająca opodatkowaniu. opodatkowana.

Zwróć uwagę, że w praktyce organów podatkowych występują rozbieżności dotyczące opodatkowania w przypadku podziału majątku. W części interpretacji uznano, że podział majątku to odrębna instytucja prawa rodzinnego i nie jest tożsamy ze zniesieniem współwłasności wynikającym z ustawy. Można jednak znaleźć stanowiska, w których organy podatkowe przyjmują inaczej i uznają, że w przypadku, jeśli podział majątku odbywa się poprzez zniesienie współwłasności za odpłatnością (np. jeden z małżonków wypłaca wynagrodzenie

drugiemu), w tej części może powstać obowiązek zapłaty PCC. Wówczas ciężar podatku spoczywa na małżonku, który zatrzymuje rzecz i dokonuje spłaty drugiego małżonka.

VAT

W przypadku przedsiębiorców warto zwrócić uwagę także na kwestię podatku od towarów i usług, w sytuacji, gdy podział obejmuje składniki majątku wchodzące w skład prowadzonego przedsiębiorstwa.

Przekazanie składnika majątku przedsiębiorstwa, np. samochodu, komputera czy nieruchomości, które były wykorzystywane w ramach działalności gospodarczej, jeżeli przedsiębiorcy przysługiwało prawo do odliczenia podatku VAT naliczonego przy zakupie stanowi nieodpłatną dostawę towarów podlegającą opodatkowaniu przez przedsiębiorcę. W takim przypadku małżonek, który jest przedsiębiorcą, musi zapłacić podatek VAT należny z tytułu przeniesienia własności takiego składnika majątku.

Analogicznie wygląda sytuacja, gdy w ramach podziału majątku nastąpi świadczenie usług – np. przeniesienie praw do znaku towarowego czy cesja umowy nabycia prawa własności do lokalu. W tym przypadku jednak nie jest konieczne, aby małżonkowi będącemu przedsiębiorcą przysługiwało prawo do odliczenia podatku VAT przy nabyciu. Taka czynność będzie stanowić nieodpłatne świadczenie usług i podlega opodatkowaniu podatkiem VAT przez małżonka będącego przedsiębiorcą.

W przypadku świadczeń podlegających opodatkowaniu podatnik VAT nie wystawia faktury, lecz wykazuje świadczenie innym dokumentem wewnętrznym. Pamiętaj, że podział majątku może wywoływać skutki w podatku VAT.

11. Odpowiedzialność podatkowa rozwiedzionego małżonka

Każdy z podatników ponosi osobistą i całkowitą odpowiedzialność za własne zobowiązania podatkowe. W przypadku podatników będących w związku małżeńskim i objętych małżeńską wspólnością majątkową odpowiedzialność za zobowiązania podatkowe obejmuje zarówno majątek osobisty podatnika, jak i majątek wspólny małżonków.

Odpowiedzialność za zobowiązania małżonka w trakcie trwania małżeństwa

Odpowiedzialność za zobowiązania podatkowe jednego z małżonków z majątku wspólnego dotyczy wszystkich zobowiązań podatkowych, które powstały w trakcie trwania wspólności majątkowej. Nie obejmuje natomiast zobowiązań powstałych przed jej ustanowieniem lub po jej ustaniu. Kluczowe jest zrozumienie, czym jest zobowiązanie podatkowe oraz że każdy podatek ma inny moment powstania zobowiązania.

Organy podatkowe mogą egzekwować zobowiązania z majątku wspólnego bez potrzeby wydawania odrębnych decyzji skierowanych do współmałżonka lub podejmowania dodatkowych czynności. Wynika to z charakteru małżeńskiej współwłasności majątkowej – przyjmuje się, że współwłasność ta jest współwłasnością łączną, co oznacza, że nie wyodrębnia się części majątku przypadających na każdego z małżonków osobno.

Odpowiedzialność za zobowiązania byłego małżonka, które powstały w trakcie trwania wspólności majątkowej

Wspólna odpowiedzialność małżonków kończy się wraz z prawomocnym orzeczeniem rozvodu (chyba że wcześniej zaistniała między nimi rozdzielność majątkowa). Nie powoduje to jednak końca odpowiedzialności za zobowiązania podatkowe byłego już współmałżonka, ponieważ w art. 110 Ordynacji podatkowej przyjęto, że były małżonek odpowiada za zobowiązania **powstałe w okresie trwania małżeńskiej wspólności majątkowej**. Odpowiedzialność ta ma charakter solidarny i ograniczona jest do wartości majątku wspólnego przypadającą na byłego współmałżonka. Przy czym inaczej niż w przypadku małżonków, były współmałżonek nie odpowiada z tytułu podatków, które nie zostały pobrane lub zostały pobrane, a nie były wpłacone przez drugiego z małżonków jako płatnik czy też inkasent.

Odpowiedzialność za zobowiązania byłego małżonka, które powstały po ustaniu wspólności majątkowej

Nawet w przypadku ustania małżeńskiej wspólności majątkowej mogą wystąpić sytuacje, w których były małżonek będzie ponosił odpowiedzialność za zobowiązania podatkowe drugiego z małżonków **powstałe po ustaniu wspólności**. Dotyczy to sytuacji, gdy zobowiązania podatkowe powstały z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej w czasie, w którym były małżonek aktywnie współdziałał w tej działalności i osiągał z niej korzyści.

W obu przypadkach odpowiedzialność byłego współmałżonka ma charakter odpowiedzialności osoby trzeciej. Wymaga to decyzji organu podatkowego i nałożenia na byłego współmałżonka obowiązku zapłaty zobowiązania podatkowego. Jak każde zobowiązanie podatkowe, także zobowiązanie byłego małżonka jako osoby trzeciej może się przedawnić. Przedawnienie decyzji wynosi 5 lat od końca roku, w którym powstała zaległość podatkowa, a przedawnienie co do ściągnięcia zaległości wynosi 3 lata od końca roku, w którym doręczono decyzję o odpowiedzialności.

Z ogólnych uregulowań dotyczących zobowiązań podatkowych wynika, że mają one w pierwszej kolejności charakter osobisty. Odpowiedzialność solidarna byłego małżonka jest możliwa tylko wtedy, gdy organ podatkowy nie jest w stanie wyegzekwować należności od faktycznego dłużnika. Nie ma możliwości swobodnego wyboru przez organy, od kogo dochodzić należy spłaty zaległości podatkowych – od podatnika czy też od jego byłego małżonka. W przypadku gdy dojdzie do pokrycia zobowiązania podatkowego z majątku byłego małżonka, przysługuje mu roszczenie cywilnoprawne o zwrot poniesionych wydatków.

Zakończenie

Podział majątku to coś więcej niż formalności – to zamknięcie jednego etapu i stworzenie przestrzeni na nowy początek. Dzięki temu poradnikowi wiesz już, jak uporządkować wspólne sprawy, od kredytów i darowizn po podział firmy czy odpowiedzialność podatkową.

Pamiętaj, że każdy przypadek jest inny, a pomoc specjalisty może ułatwić znalezienie najlepszych rozwiązań. Z wiedzą i wsparciem łatwiej przejść przez ten proces i ruszyć dalej z poczuciem jasności i spokoju.

Zespół

DCLAW

